в комунікативному просторі як в іншомовному так і у вітчизняному середовищі.

Список використаних джерел та літератури

1. Гуманова Ю. Л. «Політична коректність» як соціокультурний процес (на прикладі США), 1999.
2. Гришаєва Л. І., Цурманова Л. В. Введення в теорію міжкультурної комунікації. М.: Академія, 2007.
3. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську, посібник-довідник, 2003. 606 с.
4. Тер-Міносова С. Г. Мовна і міжкультурна комунікація. М.: Слово, 1998.
5. URL:http://uk.Wikipedia.org/wiki/Політична_коректність.

О. Матвійчук
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник:
к. п. н., доц. Папіжук В.О.

ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНИХ ВМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Збільшення об’ємів інформації вимагає від сучасних педагогів активного пошуку методів навчання іноземних мов, які дозволили б у стислі строки надати учням, особливо на старшому етапі, досить ґрунтовних знань, забезпечити високий рівень опанування матеріалу на практиці, стимулювати їхній інтелектуальний розвиток, активізувати їхні потенційні можливості, формувати критичне мислення. Таким вимогам нашого часу відповідає когнітивно-комунікативний підхід у навчанні іноземної мови.

Проблема набуття знань є предметом дослідження численних дослідників (Дж. Андерсон, Д. Брунер, Л. Векслер, Б. Величковський, Г. Гарднер, Р. Солсо, Р. Штернберг та ін.), праці яких стали основою для розробки методики вивчення мови у рамках когнітивної парадигми.

Відповідно до комунікативної парадигми наукового знання мову та її аналіз пов’язують з оволодінням мовленнєвою діяльністю, а відповідно до когнітивної парадигми – з когніцією, тобто пізнанням і пов’язаними з ним структурами і процесами. Водночас стає зрозумілим, що для вирішення багатьох методичних проблем буде успішним поєднання зазначених вище парадигм. Когнітивно-комунікативний підхід до вивчення мови, сформований на основі провідних ідей зазначених методик, є одним із найбільш пріоритетних у реалізації стандарту навчання іноземної мови. Він

знайшов своє тлумачення та розвиток у багатьох працях сучасних лінгвістів (О. Любашенко, Л. Мамцур, Л. Мацько, М. Пентилюк, Т. Симоненко тощо).

Мета нашої розвідки полягає у висвітленні особливостей формування когнітивних вмінь старшокласників під час навчання англійської мови.

Когнітивна компетентність - це здатність до здійснення комунікативно-розумової діяльності, а саме –до розв'язання мовленнєво-розумових операцій.

Одним із важливих аспектів психічного розвитку старшокласників є інтенсивне інтелектуальне дозрівання, провідна роль в якому відводиться розвиткові мислення. Учні цього віку здатні усвідомлено оволодівати логічними операціями (аналізом, синтезом, порівнянням, рефлексією, абстрагуванням, конкретизацією, узагальненням). У процесі навчання іноземної мови особливості мислення учнів впливають на швидкість формування вербальних зв'язків і функціонально-мовних узагальнень, гнучкість трансформаційних процесів тощо.

Дослідниця М. Пентилюк разом із колегами розробили концепції когнітивних та комунікативних методик [3], що пізніше були визначені як когнітивно-комунікативний підхід, який методично забезпечує процес формування пізнавальних і творчих знань, умінь і навичок учнів, регламентованих стандартом вивчення мови.

На думку дослідниці, когнітивно-комунікативні методики спрямовані на виконання основного завдання сучасного навчання мови — розвиток комунікативної компетентності учня і повністю відповідають загальним європейським рекомендаціям щодо мовної освіти. Кожен із цих методів має свої завдання, але інтегруючись вони виконують основну функцію – формування та подальший розвиток мовної особистості на основі безперервного вивчення мови [4, с.125].

Огляд наукової літератури [1-5] дозволив дійти висновку, що запам'ятовування є керованим процесом і вчитель повинен володіти прийомами, які сприяють кращому засвоєнню знань. Дослідники рекомендують використовувати для запам'ятовування інформації графи навчальної інформації, схематичні та символічні моделі подання знань, опорні конспекти чи листи опорних сигналів, картки, метаплани, фрейми тощо. Про ефективність використання фреймових опор свідчать результати досліджень М. Пентилюк [4], О. Шуневич [5] та ін., які використовували фреймові великоблочні опори для вивчення іноземних мов.

Фрейм – це стереотип, стандартна ситуація. Фрейм (англ. frame – «каркас, скелет», «структура, система», «кадр», «окремий кінокадр» тощо) – структура, шаблон, що відображає певні ситуації у свідомості (пам'яті) людини, відповідно до яких створюються нові [5].

Фрейм в освітніх технологіях – це одиниця подання знань з однаковою структурою, деталі якої за необхідності можуть змінюватися відповідно до ситуації. За допомогою фреймової моделі можна «ущільнити», структурувати та систематизувати інформацію у вигляді схем, таблиць, матриць.

Фрейм можна вважати різновидом критичного мислення, оскільки для його створення необхідна творча уява, творче самостійне мислення, здатність до узагальнення, уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях тощо. О.Шуневич зазначає, що «часто, пояснення, яке сто років тому вимагало цілого курсу, тепер можна пояснити за кілька хвилин за допомогою двох-трьох формул, записаних на дошці» [5]. На уроках іноземної мови функцію таких формул виконують асоціативні малюнки, символи, схеми, опорні слова та графічні організатори, які допомагають узагальнити, спростити та візуалізувати інформацію, що вивчається.

Якщо опорні схеми у вигляді малюнків, графіків, формул дозволяють ущільнити інформацію і ефективно використовувати візуальний канал, по якому надходить 80-90% всієї інформації, то опорні схеми фреймів дозволяють ущільнити інформацію в десятки і сотні разів, оскільки відображають стереотипну ситуацію. Якщо схеми підтримки індивідуальні, неповторні, розкривають особисте бачення конкретної людини на певну тему, то фрейми стереотипні, уніфіковані і можуть виконуватися багаторазово. І опори, і фрейми мають спільні риси: - наочність; - працюють над образним мисленням; - стискають інформацію; - активізують зорову пам'ять.

Учень використовує схеми-алгоритми, які легко зберігаються в довготривалій пам’яті. Завдяки використанню фреймового підходу до систематизації знань відбувається згортання навчального матеріалу.

Процес збору інформації вимагає від учня: - високого рівня розуміння матеріалу; - уміння виділяти з тексту основний зміст; - представлення оглядової інформації у вигляді фреймових моделей і діаграм.

Основні положення, що обґрунтовують використання фреймового методу в навчанні іноземної мови:

- представлення лексичного та граматичного матеріалу у вигляді фреймів дозволяє значно підвищити якість та швидкість навчання;

- дуже ефективний метод стиснення лінгвістичної та дискурсивної інформації у вигляді схем, моделей і сценарних алгоритмів називається фреймуванням;

- рамкова організація знань є основою для розуміння і тривалого запам'ятовування мовної інформації.

Оскільки у старшокласників спостерігається синтез стосовно високої абстрактно-логічної форми мислення, це зумовлює розвиток у них критичних рис, прагнення до обговорення присутніх у житті проблем. Отже, найбільш дієвим способом організації предметного змісту спілкування під час вивчення іноземної мови у старших класах має бути проблема.

Проблемне навчання – це форма розвиваючого навчання, мета якого полягає у системі проблемних завдань різного рівня складності, шляхом вирішення яких учні отримують нові знання та досвід, а через це відбувається розвиток і становлення творчих здібностей: уяви, пізнавальної активності, продуктивного мислення та інтелектуальних емоцій [6].Мова йде про когнітивні навички – ментальні здібності, які дають змогу людині

обробити зовнішні стимули. У навчанні іноземної мови це вхідна інформація у вигляді таких завдань, які стимулюють розвиток когнітивних процесів.

У формуванні когнітивних навичок існує три стадії:

1)початкова, тобто когнітивна стадія, коли розуміється мовленнєво-розумова задача та увага концентрується на потрібній інформації;

2)асоціативна стадія, тут здійснюються спроби використати прийоми розуміння, пригадування потрібної інформації, виправлення помилок і прискорення мовленнєво-розумових дій;

3)автономна стадія, коли правильні відповіді автоматизуться, прискорюється швидкість і правильне виконання дій.

Іноземна мова засвоюється з комунікативною метою тільки як інструмент думки, адже зміст комунікації передається і утворюється в результаті мовленнєво-розумової діяльності. У різних ситуаціях, які вимагають такої діяльності, зазвичай взаємодіють три компоненти:

- на когнітивній стадії формування навичок - проблема, що потребує розв'язання;
- наявні знання;
- асоціативна стадія формування навичок – дослідні дії, які допоможуть розв'язати проблему.

В подальшому розвитку автономної стадії потрібно створювати різні ситуації та завдання, які стимулюють як розумову, так і мовленнєву активність учнів і формують таким чином гнучкість когнітивної навички.

Отже, застосування когнітивно-комунікативних методик навчання іноземної мови полягає у розвитку навичок сприйняття, відтворення, продукування інформації, що розвиває комунікативну компетентність учнів. Провідним стає стимуляція активного мислення на різних рівнях у процесі виконання вправ, успішний результат якого пов'язаний з пізнавальною діяльністю та самостійністю учнів у поясненні, тлумаченні та доведенні мовних явищ, понять, зв'язків, закономірностей. Нині зміст шкільного курсу англійської мови зазнав значних змін, тому практика застосування когнітивно-комунікативних методів на заняттях розвиває творчі здібності та комунікативну компетентність старшокласників через практичну діяльність.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дика Н. Робота з учнями старшої школи над лінгвістичними поняттями: вивчення складнопідрядного речення. Педагогічний процес: теорія та практика, 2015. №56. С. 37–42.
2. Кучерук О. Когнітивна теорія навчання української мови як пріоритетний напрям шкільної лінгводидактики .Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Психологія і педагогіка. 2014. Вип. 29. С. 15–20.
3. Пентилюк М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. Дивослово. 2004. № 8. С. 5—9.

4. Пентилюк М. Розвиток української лінгводидактики в контексті Державного стандарту базової і повної освіти в Україні. Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філологічна. 2010. Вип. 50. С. 123–130.
5. Шуневич О. Використання фреймових структур у процесі формування в учнів загальнонавчальних умінь старшокласників на уроках української мови й літератури URL: http://www.shag.com.ua/vikoristannya- frejmovih-struktur-uprocesiformuvannya-v-uchni.html.

6. Кулецька Т. Ю. Використання проблемних ситуацій на уроках англійської мови в початкових класах / Т. Ю. Кулецька // Український психолого-педагогічний вісник. Київ : Педагогічний інститут Київського університету ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. №18. С. 9.

Д. М. Маус
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник:
к. пед. н., проф. Калініна Л. В.

ВАЖЛИВІСТЬ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ ТА СИНТЕЗУ У ФОРМУВАННІ МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРИ ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ

Відповідно до Нової Української Школи, випускник середньої школи забезпечений усім необхідним щоб ефективно діяти за рахунок аналізу набутих знань та нової інформації. Це особистість, що бере до уваги стрімкі оновлення в галузі освіти та навколишнього життя, що в подальшому впливає на формування здатностей працювати з новою інформацією, уміння її обробляти, аналізувати та синтезувати. Цей цикл базової середньої освіти сприятиме формуванню учнів як відповідальних членів суспільства, здатних самостійно долати проблеми повсякденного життя, вибирати шлях подальшого навчання відповідно до своїх інтересів і здібностей.

Сказане свідчить про те, що мислення займає провідну роль у світосприйнятті старшокласника його оточення. Безумовно старшокласник може мислити і розвивати базові навички власного мислення. Ми вчимося мислити та функціонувати впродовж всього життя, але чи можемо ми дійти вищого ступеню розвитку мислення без сторонньої допомоги? Вчителі та їхня педагогічна діяльність спрямовані на те щоб розвивати особистість учня на різних етапах його життя. Одну з провідних галузей розвитку дитини займає розвиток та вдосконалення його мислення, що особливо виявляє себе у розвитку мислення старшокласників.

Наш невеликий досвід роботи в школі показав, що учням старшої школи не вистачає простих навичок. Процес навчання старшокласників характеризується нагальною потребою розвитку навичок аналізу та синтезу мислення. В науці прийнято вважати, що аналіз – це процес розумового